

Kuram ve Uygulamada Yazma Eğitimi

Editörler:

Doç. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAŞKAN

2. Baskı

Editörler: Doç. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI - Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAŞKAN

KURAM VE UYGULAMADA YAZMA EĞİTİMİ

ISBN 978-625-7052-10-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2020, Ankara

2. Baskı: Mart 2022, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Yazmak, tarih boyunca insanoglunun kendini ifade etmek için başvurduğu en önemli iletişim biçimlerinden biridir. Bireyler; bazen duygularını, bazen düşüncelerini, bazen hayallerini, bazen tecrübelerini, bazen de yaşadıklarını yazıya dökerek kendilerini yazı ile anlatırlar. Tüm bu anlatım isteği ve çabasının sonucunda yazılı edebiyat ürünlerinin ortaya çıktığı düşünülürse yazma eyleminin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Elbette, kişilerin yazılarının edebi değeri taşıması gerekliliği söz konusu değildir. Çünkü “yazmak” yalnızca edebiyatla uğraşanların ilgilenmesi gereken bir beceri alanı olmanın çok ötesinde günlük yaşamımızda da birçok alanda karşımıza çıkan bir beceridir. Bir yakınımıza mektup yazarken, resmi bir kuruma yapacağımız her türlü başvuruda, bir elektronik postayı yanıtlarken, hatta sosyal medyada yaptığımız paylaşımlarda yazma eylemine başvururuz.

Yazma becerisi, dilin en önemli becerilerinden olmasına rağmen hayatımız boyunca en az zaman ve emek harcadığımız beceri olma özelliği taşımaktadır. İlköğretimden yükseköğretime eğitimin tüm kademelerinde kişiler yazma eyleminden çoğunlukla kaçınır. Bu kaçınma eğilimi, çoğunlukla yazmanın içerdiği karmaşık süreçlerin bilinmemesinden veya bilinmesine rağmen yazmaya karşı zaman içinde geliştirilen olumsuz tutumlardan kaynaklanır. Yazmanın ciddi bir kendini ifade etme eylemi olduğunun bireylere ifade edilmesinin yanı sıra yazmanın ne olduğunun, hangi zihinsel ve fiziksel süreçleri içerdiğinin, yazmaya ilişkin aşamaların, ilgili yöntem ve tekniklerin de kişiler tarafından bilinmesi gerekmektedir. Tüm bu gerekçelerle bu kitapta yazma eğitimi, kuram ve uygulama bağlamında işlenmiştir. Eser, Türkçe dersi lisans programında yer alan “Yazma Eğitimi” ders içeriğine uygun biçimde hazırlandığından ilgili derste kaynak olarak kullanılabilir. Ayrıca bu eser, yazmanın nasıl bir beceri olduğunu ve hangi unsurları içerisinde barındırdığını öğrenmek isteyen tüm lisans öğrencileri, öğretmen ve akademisyenler için kaynak olarak kullanılabilir.

Editörler

Doç. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI
ORCID No: 0000-0002-9889-2777

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAŞKAN
ORCID No: 0000-0003-4028-9067

Mart, 2022

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Doç. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI - Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAŞKAN

1. Bölüm: Yazmanın Temel Bileşenleri

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ - Ankara Üniversitesi
ORCID No :0000-0002-9449-8617

2. Bölüm: Yazma Becerisinin Temel Kavramları

Prof. Dr. Tazegül DEMİR ATALAY - Kafkas Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2901-9226

3. Bölüm: Yazmanın Fiziksel ve Zihinsel Süreçleri

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU - Ordu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9082-709X

4. Bölüm: Yazılı Anlatımın Aşamaları

Doç. Dr. Filiz METE - Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8835-3884
Dr. Öğrencisi Murat DAĞ - MEB Türkçe Öğretmeni

5. Bölüm: Metinsellik Ölçütleri

Doç. Dr. Hatice ALTUNKAYA - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4498-194X

6. Bölüm: Metin Türleri ve Yazılı Anlatım

Öğr. Gör. Dr. Erdost ÖZKAN - Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4366-243X

7. Bölüm: Yazma Yöntem ve Teknikleri

Doç. Dr. İbrahim Halil YURDAKAL - Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6333-5911
Prof. Dr. Fatma SUSAR KIRMIZI - Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0426-1908

8. Bölüm: Süreç Temelli, Planlı Yazma Modelleri

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAŞKAN - Hitit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4028-9067
Dr. Öğr. Üyesi Mete Yusuf USTABULUT - Bayburt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8864-645X

9. Bölüm: Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Yazım ve Noktalama Öğretimi

Doç. Dr. Üzeyir SÜĞÜMLÜ - Ordu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2135-5399

10. Bölüm: Yazma Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Doç. Dr. Nevin AKKAYA - Dokuz Eylül Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7222-4562

11. Bölüm: Yazma Eğitiminde Etkinlik Tasarlama

Doç. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9889-2777

İÇİNDEKİLER

Ön söz	iii
Bölümler ve Yazarları	iv

1. BÖLÜM YAZMANIN TEMEL BİLEŞENLERİ

Giriş	1
Yazma Nedir?	2
Yazmanın Aşamaları	4
Temel Bileşenleri	5
Zihinsel Alan	6
Zihinsel Sözlük Oluşturma	7
Zihinsel Yazı Programı Geliştirme	7
Yazma Sürecini Yönetme	8
Görsel-Algısal Alan	10
Fiziksel Alan	10
Beden Hareketleri	10
Materyal	11
Ortam	11
Öğretim Uygulamaları	12
Sonuç	13
Kaynaklar	14

2. BÖLÜM YAZMA BECERİSİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Giriş	15
Dil	15
Beceri	16
Anlatma	17
Yazma	18
Yazma Becerisini Geliştirmede Kullanılan Süreçler	23
Motivasyon	26
Yaratıcılık	28

Yazma Becerisinin Unsurları	30
Metin.....	38
Amaç.....	39
Kazanım.....	40
Ölçme.....	41
Değerlendirme.....	41
Kaynaklar.....	42

3. BÖLÜM

YAZMANIN FİZİKSEL VE ZİHİNSEL SÜREÇLERİ

Giriş.....	45
Yazmanın Fiziksel Süreçleri	46
İnce Motor Kasların Gelişimi	46
Yazmanın Zihinsel Süreçleri	47
Beyin ve Yazma İlişkisi	47
Öğrenme Kuramları ve Yazma Becerisi	49
Düşünsel Yeterlik ve Yazma	51
Yazma Öncesi Zihinsel Faaliyetler	53
Beyin Fırtınası	55
Zihin Haritaları	57
Kümeleme	59
Küpleştirme	60
Listeleme.....	62
Sonuç	62
Kaynaklar	63

4. BÖLÜM

YAZILI ANLATIMIN AŞAMALARI

Cümle.....	67
Cümle Yazımı.....	68
Anlama Dayalı Anlatım Bozuklukları.....	69
Gereksiz Sözcük Kullanımı.....	69
Anlamca Çelişen Sözcüklerin Bir Arada Kullanımı.....	70
Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması.....	70

Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanımı.....	71
Deyimin Yanlış Anlamda Kullanılması.....	71
Anlam Belirsizliği / Zamir Eksikliği.....	71
Mantık ve Sıralama Hatası.....	72
Yapıya Dayalı Anlatım Bozuklukları.....	72
Eklerle İlgili Yanlışlıklar.....	72
Özne Yüklem Uyumsuzluğu.....	72
Öge Eksikliği.....	73
Paragraf.....	73
Metin.....	76
Kaynaklar.....	78

5. BÖLÜM

METİNSELLİK ÖLÇÜTLERİ

Metin ve Metinsellik Nedir?.....	79
Bağdaşıklık.....	81
Gönderim.....	82
Art Gönderim.....	82
Ön Gönderim.....	83
Bağlama Ögeleri.....	83
Eksilteli Anlatım.....	86
Değiştirim.....	87
Sözlüksel Bağdaşıklık.....	88
Tutarlılık.....	89
Amaçlılık.....	90
Kabul Edilebilirlik.....	91
Bilgilendiricilik.....	91
Duruma Uygun Olma.....	92
Metinlerarasılık.....	92
Kaynaklar.....	93

6. BÖLÜM

METİN TÜRLERİ VE YAZILI ANLATIM

Metin Nedir?	95
Metin Türleri	96
Yazılı Anlatım Türleri	97
Kurmaca Türler	98
Şiir	98
Öykü/Roman	101
Masal	108
Tiyatro	110
Yaşama Bağlı Türler	110
Mektup	110
Anı	112
Gezi Yazısı	113
Düşünce/Bilgi Ağırlıklı Türler	116
Makale	116
Güncel Makale	116
Bilimsel Makale	117
Kaynaklar	128

7. BÖLÜM

YAZMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Yazma Becerisinde Kullanılan Stratejiler	130
Seri Yazma Stratejisi	131
İçerik Belirleme Stratejisi	133
İçerik Ekleme Stratejisi	135
Bağlantıları Oluşturma ve Haritalama Stratejisi	136
Ana Düşünceyi Destekleme Stratejisi	137
Detay Ekleme Stratejisi	139
Düşünceleri Tekrar Organize Etme Stratejisi	140
Yazımı Düzenlemek İçin Soru Sorma Stratejisi	141
Akran Düzenlemesi Stratejisi	142
Taslak Kullanma Stratejisi	144
Plan Yaparak Yazma Stratejisi	145
Ne? Neden? ve Nasıl? Stratejisi	145

Başlangıç (Sabah) Mesajı Stratejisi (Morning Message)	146
Öykü Yazma, Öykü Planı Kullanma Stratejisi	146
Konuya Odaklanma Stratejisi	147
Kelimeler ile İlgili Artırma Stratejisi	148
Yazma Becerisinde Kullanılan Yöntemler ve Teknikler	149
Not Alma	149
Özet Çıkarma	153
Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Yazma	154
Serbest Yazma	155
Güdümlü Yazma	156
Modelli Yazma	157
Kontrollü Yazma	157
Yaratıcı Yazma	158
Tahminde Bulunarak Yazma	159
Metni Tamamlama	160
Bir Metni Kendi Kelimeleri ile Yeniden Oluşturma	161
Grup Olarak Yazma	161
Duyulardan Hareketle Yazma	162
Eleştirel Yazma	162
Betimleyici Yazma	163
Nesne Betimlemesi	163
Yer Betimlemesi	163
Kişi Betimlemesi	164
Hikâye Edici Yazma	164
İkna Edici Yazma	165
Reklam Yazma	166
Şikâyet Yazısı	167
Paylaşımli Yazma	167
Planlı Yazma	168
Dikte	170
Kaynaklar	171

8. BÖLÜM

SÜREÇ TEMELLİ, PLANLI YAZMA MODELLERİ

Yazma	177
Yazma Öğretiminde Yaklaşımlar	179
Ürün Temelli Yazma	179
Süreç Temelli/Planlı Yazma.....	180
Süreç Temelli Yazma Modelleri.....	180
Hayes ve Flower Modeli (1980)	181
Bereiter ve Scardamalia Modeli (1987)	183
Hayes Modeli (1996).....	186
Kellogg Modeli (1996)	187
Sonuç.....	188
Kaynaklar.....	189

9. BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA VE DERS KİTAPLARINDA YAZIM VE NOKTALAMA ÖĞRETİMİ

Giriş.....	193
Yazım Kılavuzu ve İçeriği	195
Öğretim Programlarında Yazım ve Noktalama.....	197
Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Yazım ve Noktalama.....	197
Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda (2018) Yazım ve Noktalama	204
Türkçe Ders Kitaplarında Yazım ve Noktalama Öğretimi	205
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	206
6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	221
7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	224
8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	230
Sonuç.....	236
Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Yazım ve Noktalama	236
Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda (2018) Yazım ve Noktalama ..	238
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yazım ve Noktalama	238

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yazım ve Noktalama	239
7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yazım ve Noktalama.....	239
8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yazım ve Noktalama.....	240
Kaynaklar.....	241

10. BÖLÜM

YAZMA EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ölçme ve Değerlendirme	243
Yazma Eğitimi ve Yazma Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme	246
Yazılı Anlatımda Kullanılabilecek Ölçme ve Değerlendirme Araçları... ..	249
Yazılı Anlatım	249
Dikte	251
Çoktan Seçmeli Sorular	251
Değerlendirme Teknikleri	252
Bütüncül Değerlendirme ve Notlandırma	252
Çözümlemeli Değerlendirme	253
Portfolyo	255
Analitik Grid.....	255
Rubrik	257
Yazma Becerilerini / Performansını Değerlendirme Envanteri	258
İzlenimle Puanlama	258
Öz Değerlendirme Formu.....	259
Akran Değerlendirme Formu.....	259
Grup Değerlendirme Formu	259
Veli Değerlendirme Formu	260
Gözlem Formu	260
Ölçekler	260
Sonuç	262
Kaynaklar	263

11. BÖLÜM

YAZMA EĞİTİMİNDE ETKİNLİK TASARLAMA

Giriş.....	267
Sözcük Çağrışım Testi	284
Karakter	284
Nesne	284
Manzara	285
Fiziksel Harita.....	285
Sözcük Ağı	286
Sınıflandırma	286
Görsel.....	287
Kurallı Çağrışım	287
Beyin Fırtınası	288
Karşılaştırma	288
Benzetme	288
Olasılık.....	289
Aklımda	289
Sözcük Farkları	290
Empati	290
Olumlu ve Olumsuz Çağrışımlar	290
Sözcük Anlamı	291
Olumlu ve Olumsuz Betimlemeler	291
Olumlu mu Olumsuz mu	292
Fotoğraflar	292
Somut ve Soyut Çağrışımlar	293
Kahramanım	294
Sihirli Sözcükler	296
Masalın Öğüdü	296
Baloncuk.....	299
Kaynaklar.....	300
Yazarlar Hakkında.....	303

ŞEKİLLER LİSTESİ

1. BÖLÜM

Şekil 1. Yazmanın Temel Bileşenleri	5
---	---

3. BÖLÜM

Şekil 1. Beyin ve Yazma İlişkisi	48
--	----

8. BÖLÜM

Şekil 1. Hayes ve Flower Yazma Modeli	182
Şekil 2. Bereiter ve Scardamalia'nın Bilgi Anlatma Modeli.....	184
Şekil 3. Bilgi Dönüşüm Modeli.....	185
Şekil 4. Hayes'in Yazmada Biliş ve Etkinin Anlaşılması İçin Hazırladığı Şema	186

9. BÖLÜM

Şekil 1. İlkokul 1. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları	197
Şekil 2. İlkokul 2. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları	198
Şekil 3. İlkokul 3. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları	199
Şekil 4. İlkokul 4. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları	200
Şekil 5. Ortaokul 5. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları.....	201
Şekil 6. Ortaokul 6. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları.....	202
Şekil 7. Ortaokul 7. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları.....	203
Şekil 8. Ortaokul 8. Sınıf Düzeyi Yazım ve Noktalama Kazanımları.....	204
Şekil 9. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda (2018) Yazım ve Noktalama	205
Şekil 10. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	206
Şekil 11. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalama Etkinlikleri	207
Şekil 12. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalamaya Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları.....	217
Şekil 13. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalama Etkinlikleri	221
Şekil 14. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	224
Şekil 15. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) Yer Alan Yazım ve Noktalama Uygulamaları	230

TABLÖLAR LİSTESİ

7. BÖLÜM

Tablo 1: Seri Yazma Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları.....	133
Tablo 2: İçerik Belirleme Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	134
Tablo 3: İçerik Ekleme Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları.....	135
Tablo 4: Bağlantıları Oluşturma ve Haritalama Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	137
Tablo 5: Ana Düşünceyi Destekleme Stratejisi Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	138
Tablo 6: Detay Ekleme Stratejisi Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	139
Tablo 7: Düşünceleri Tekrar Organize Etme Stratejisi Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	140
Tablo 8: Yazımı Düzenlemek İçin Soru Sorma Stratejisi Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	141
Tablo 9: Akran Düzenlemesi Stratejisi Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	143
Tablo 10: Taslak Kullanma Stratejisi Sürecinde Öğretmen ve Öğrencilerin Uygulamaları	144

8. BÖLÜM

Tablo 1. Kellogg Yazma Modeli'ne (1996) Göre Yazma Eylemindeki Çalışan Bellek Bileşenleri	188
---	-----

10. BÖLÜM

Tablo 1: TOEFL Bütüncül Notlandırma Kılavuzu	253
Tablo 2. Çözümlemeli Notlandırma Ölçeği.....	254
Tablo 3. Anaetik Grid	256
Tablo 4. Rubrik	257
Tablo 5. Yazmaya Yönelik Tutum Ölçeği.....	261

1. BÖLÜM

YAZMANIN TEMEL BİLEŞENLERİ

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ- Ankara Üniversitesi

Giriş

Yazma, zihinden parmaklara doğru giden, duygu ve düşünceleri yazıya aktaran bir süreçtir. Bu sürecin gerçekleştirilmesi çeşitli işlem ve becerilere dayanmaktadır. Bunların başında zihinsel işlem ve beceriler gelmektedir. Ardından görsel ve algısal becerilerle fiziksel beceriler yer almaktadır. Yazma sırasında bütün beceriler harekete geçirilmekte, duygu ve düşünceler sıralanarak cümlelere aktarılmaktadır. Böylece bir taraftan çeşitli metinler üretilmekte, bir taraftan da bireyin dil, zihinsel ve sosyal gelişimine katkı sağlanmaktadır. Bu nedenle çoğu gelişmiş ülkede öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeye ayrı bir önem verilmektedir. Çünkü erken yaşlarda geliştirilen yazma becerileri öğrencinin kendini ifade etme, öğrenme, iletişim kurma ve toplumla bütünleşmesine yardım etmektedir.

Okuma gibi yazmanın da insan yaşamında önemli bir yeri vardır. Duygu, düşünce ve hayalleri açık ve anlaşılır olarak yazma, çeşitli zihinsel becerileri gerektirir. Öğrenciler yazma yoluyla bilgi ve düşünceleri sıralama, sınırlama, düzenleme, yazı amaçlarını belirleme, kuralları uygulama gibi becerileri öğrenirler. Bu süreçte okuma becerisi de önemlidir. Çünkü okuma ve yazma iç içedir. Okumadan yazılmaz, yazılmadan okunmaz. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeleri sürekli okuma, yazma, yazıları inceleme, tartışma, doğru ve güzel anlatımları kullanmaya bağlıdır. Güzel yazmak ise bir sanattır. Roman ve şiir yazmak özel becerileri gerektirir. Nitelikli yazılar yazmak için beceri kadar yazma tekniklerini de iyi bilmek önemli olmaktadır.

Yazma hem dil becerileri hem de zihinsel becerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin bilgilerini düzenleme, düşüncelerini genişletme, bilgi birikimini zenginleştirme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardım etmektedir. Aynı zamanda dili kullanma, düşünceleri yazıya aktarma ve somutlaştırmaya izin veren bir süreçtir. Bu yönleriyle yazma öğrencinin zihinsel gelişimi açısından bü-

yük önem taşımaktadır. Bu durum toplumsal açıdan da ele alınmaktadır. J. Goody tarafından ortaya konulan Beyin Teknolojisi teorisine göre okuma yazmanın gelişimiyle birlikte toplumlar, geçmişini ve günlük olayları yazıya aktarmış, geçmiş olaylarla günlük olaylar arasında bağ kurmuşlardır. Böylece insanlarda merak etme eğilimi başlamış, ne, neden, niçin, gibi sorular çoğalmış, olaylar üzerinde sorgulamalar, analizler ve sentezler yapılmıştır. Kısaca yazma ile birlikte anlama ve düşünme becerileri hızla gelişmiştir. J. Goody'nin bu görüşlerine Vygotsky, J. Foucault gibi çeşitli uzamanlar da katılmakta ve "Yazı, üst düzeyde düşünme aracıdır. Yazı, düşünme üzerinde düşünmedir." açıklamasını yapmaktadırlar (Brosard, 2002; Güneş, 2013; Jay, 1996).

Yazma Nedir?

Yazma kavram olarak bazen dil öğrenme alanı, bazen yazma işlemi, süreci ve becerileri, bazen de öğrenme yöntem ve teknikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazma dil öğretiminin önemli bir alanıdır. Öğrenme alanı olarak içerisinde yazmaya ilişkin çeşitli işlemler, süreçler, beceriler, boyutlar, yöntem ve teknikler yer almaktadır. İşlem olarak zihnimizde yapılandırılmış bilgi, düşünce, duygu ve istekleri belli kurallara uygun olarak yazıya aktarma çalışmalarıdır. Süreç olarak zihinde başlayan ve harflerin yazılmasına kadar süren aşamaları kapsamaktadır. Beceri olarak kalem tutma, harfleri yazma, ön bilgileri harekete geçirme, zihinde düzenleme, metinleştirme, gözden geçirme gibi çeşitli alt becerilerden oluşmaktadır. Boyut olarak zihinsel ve fiziksel olarak tasarım, işlem ve paylaşma boyutlarını içermektedir. Ancak yazma denildiği zaman çoğu kaynakta işlem, süreç ve beceri olarak ele alınmaktadır (Güneş, 2013). Bu konuda bazı tanımlar aşağıda verilmektedir.

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlükte yazma;

- Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak,
- Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek,
- Yazı ile bildirmek, haber vermek,
- Yazar olarak görev yapmak,
- Bir bilim veya edebiyat eseri oluşturmak,
- Sayaç vb. sayılarla niceliği belirtmek,
- Kaydetmek,
- Yazmak işi, tahrir, olarak açıklanmaktadır.